

A népköltészet védelmében

Válasz Nagy Dezsőnek

Kemény, de — hitem szerint — jobb munkára serkentő bírálatom, úgy látom, még nem érte el teljesen a célját: Nagy Dezső válasza több ponton is félremagyarázza mondanivalómat.

Bírálatom lényegét változatlanul vallom. Kevesebb: több lett volna. Egy terjedelmében szerényebb, változtatott anyagú, egységes elveken fölépített, gondosan kidolgozott tanulmány elérhette volna a célját.

Le kell szögezmem, hogy Nagy Dezső közleményét megjelenése előtt nem láttam, így tehát állítása, mely szerint „beosztását és rendezését” tanácsaim alapján végezte volna, nem helytálló. Tény, hogy e közleménye alapjául szolgáló nagyobb dolgozatának kéziratát futólag láttam, s javaslatokat tettem neki ennek csoportosítására, bizonyos fejezet- és csoport-beosztások által világos, áttekinthető rendben való tagolásra. Amint emlékszem, Nagy Dezső ezt a rendezést elveti lényegében átvitte a Tiszatájban megjelent közleményére is. Ami bírálatomban erről nincs is szó: nem is hibásak e fejezetcímek, hanem az egyes fejezeteken belüli anyagok összefüggéstelensége a bántó. Ebből az összekeverésből származik a helyi, kisszerű munkásköltők alkotásainak a folklor-fejezetbe való sorolása is, de általában az, hogy bár a „sajátos néprajzi módszerekkel” való vizsgálatnak az egész tanulmány előtt való hangoztatása eleve folklorisztikai anyagot sejtet, végső fokon a közleménynek kevés köze van a folklorhoz. Ezt most válaszában Nagy Dezső is elismeri, bár — nyitott kaput döngetve — védi jogát e munkásköltőkkel való foglalkozáshoz. Ez természetesen nem is vitatott: bírálatomban magam sem zártam ki e kutatások bizonyos szempontú szükségességét. De hozzátettem: elsősorban irodalomtörténeti és munkásmozgalmi igényű és módszerű vizsgálódás szükséges ehhez. Nem vonom kétségbe, hogy a folklorisztika is hasznát húzhatja az ilyenből, de akkor nagyobb anyagon és homogén összefüggésben kellene a szerzőnek vizsgálóra vennie helyi munkásköltőink alkotásait éppen a folklorizáció, sőt talán még inkább az invariáns-kérdés törvényszerűségeinek feltárására. Ez esetben ugyanis nem lehetne kétséges, hogy például az egyébként bármi tiszteletreméltó Pestalicsnak fűzfapoézise nem folklor, hanem olyan költői megnyilatkozás, amely tanulságos lehet a tekintetben: mi válhat és mi nem válhat népköltézzé? Eppen ez a problémája Takács Lajosnak a népi hírversírők és képmutatók folklorról érintkező szerepét vizsgáló tanulmányainak, melyeket, lényegüket meg nem értve, s folklorisztikánk elért eredményeit éppen az olvasók előtt nevétségessé tette

Nagy Dezső úgy állít be, mintha a néprajz „pojácákkal” bibelődne! A bírált közleményben azonban sem ilyen katexochén folklorisztikai módszerek, sem egyéb, bármi más, de következetes metodusnak nem lehetünk tanúi. Igen érdekes lett volna például a vásárhelyiek száján (vagy valamely írásos emlékekben) — ez sem derül ki) élő Palágyi Lajostól származó május elseji költemény behatóbb vizsgálata, minthogy, egyenesen kínálkozott volna, hogy összevesse a szerző a Népszava 1890. május 4. számában megjelent eredetijével. Sajnos, az ilyenek mellett is alaposabb körültekintés nélkül siklott el.

Ami mármint azt a módszert illeti, mellyel Nagy Dezső állásfoglalásom tudományos hitelét vitatja, föl kell hívnom a figyelmét arra: magam nem állítottam, hogy Nagy Dezsőben, mikor e szövedem „háziköltő” (az ő kifejezése!) verseit, s általában e lényegében kisiparos-költészetet kutatja, holmi szociáldemokratizmus bujkálna, míg ő nem kék bírálatomat tüstént vélt „narodnyikszaggal” magyarázni! S nagyon jellemzőnek tartom vitamódszere, hogyan? Idéz egy sort írásomból, s belőle éppen az ellenkezőjét következteti: mert vallom, hogy a munkásköltők kutatandó, ebből azt olvassa ki: tagadom a magyar munkásság kultúra-alkotó szerepét! Hangzatos vándjára elsőként csak ennyit: ő éppúgy tudja, mint én, hogy első nyomtatásban önállóan megjelent — egyébként csöppet sem hibátlan — füzetkém (Mai magyar népművészet, Szeged, 1947) az első közt emeltem szót a néprajzi kutatóterület parasztságon kívüli kitérítéséről. Másodsor: a munkásság kultúra-alkotó szerepe — de még a parasztságé sem — szűkíthető a folklor keretei közé: nemcsak a jelenben, a múltban is tágabb téren mutatkozott meg ez, mint a költészetben, a hagyományokban. Harmadszor: nagyon szomorú lenne, ha a magyar munkásság kultúra-alkotó szerepe csak az olyasfajta versélményekben mutatkoznék meg, mint amilyen közleményének nagy része. Nem inkább azzal becsülnénk-e le a munkásság történelemalkotó, kultúra-teremtő erejét, ha ezt feltételeznék?

Nagy Dezső hosszan idéz egy szovjet szerzőtől, arra bizonyosággal, hogy a munkásság néprajzi-folklorisztikai vizsgálatát a parasztságtól eltérő módszerekkel kell végezni. Bár szívesebben láttuk volna ennek idézését és következetes alkalmazását magában a bírált tanulmányban, elismerjük, hogy igaz. De vajon a népköltészetnek az a „régí szemlélete”, melyet oly könnyedén azonosít a narodnyikizmussal, nem jogosult-e? Vajon a paraszti folklor klasszikus szépségét vallók és hirdetőik egyszerűen narodnyikká vál-

nak? Vádolná-e narodnyikizmussal, akárcsak „narodnyik izzel” is Petőfit vagy Pusht, vagy éppen Gorkijt, „a szovjet folklorisztika atyját”, akik a régi folklorról — a paraszti folklorról! — mondták dicsőítő szavaikat? S talán a narodnyikok azok a szovjet folkloristák — a költő Iszakovszkijjal az élükön, Anyikin, Necsajeva, Rübakova, Leontyev, Bocsarov stb. — akik nálam keményebb szavakkal ítélték el a folklor fogalmának alapatlan megtagadását a tavalyi nagy folklorisztikai vita során, melynek tanulmányait Nagy Dezső sajnálatosan még válaszában sem használta föl?

A paraszti folklor lebecsülése — erre a közelmúltban mutatott rá Bóka László a „Felsőoktatási Szemle” februári számában — éppen a proletárok, a szociáldemokratizmus szemléletére jellemző, olyannyira, hogy a felszabadulás utáni első években nálunk is, de a pesti egyetemen is magát a néprajzot, a folklorisztikát bélyegezték egyesek narodnyikizmussal!

Narodnyikizmus vagy szociáldemokratizmus? Sem egyik, sem másik. A folklor helyes szemlélete szerint mind a munkássággal, mind a parasztsággal foglalkoznia kell a néprajznak, népköltészetkutatásnak.

Nagyszerű hagyományaink vannak e téren is: az első munkásnéprajzi közlemény az „Ethnographia” első évfolyamában jelent meg, s szinte szimbólum is: az első május elseji fölvonulás néprajzi örökítette meg (Budapesti munkás-típusok. Ethn. 1890:307. l.). De a Nagy Dezső által idézett vándormesterlegények dala sem töle került először lejegyzésre: azt is közölte már a néprajzi szakfolyóirat (Ethn. 1922:73. l.). Klasszikus népköltési gyűjteményeinkben, köztük Kálmány Lajos szegedvidéki anyagában is szépséggel találhatunk valóban folklorisztikus kisiparosanyagot. Ez tehát lényegében nem is új: a kutatást még járattan területeken, a nagyzári munkásság körében kellene folytatni!

Bírálatom nem tartalmazta a szóbanforgó közlemény minden hibáját, de minthogy ezt Nagy Dezsővel utána szóban megbeszéltük, joggal várhattam volna, hogy válasza ezekre is kiterjed. Elmondhatta volna például, hogy tarthatatlan azoknak az „üzemi csasztuskáknak” folklorként lelkendezni, melyekről azóta egy kitűnő szovjet szakember, J. Ty. Leszjuk állapította meg (Szabad Nép, 1954. márc. 21.) gyökértelen, import-jellegüket. Hiszem, hogy vitánk előbbre vitte a népköltészet, a munkásfolklor ügyét, s visszhangjánál fogva is hozzájárul célunkhoz: ahhoz, hogy az oktatás helyzetéről, földadatairól szóló párhuzamos szellemében a népköltészet nálunk is irodalmi örökségünk szerves részévé és alkotó forrásává váljék!

Péter László

Szelecsán János levelezőnk írja:

A szocialista munkaerkölcsről

A szocialista munkaerkölcs kétségen kívül egyike a sokat hangoztatott, esetenként meguntán vált témának, de mégsem árt talán néhány gondolatot felidézni, megvizsgálni, mit jelent ez az egyetemi hallgatók életében.

Mint tudjuk, a szocialista társadalom új embertípus hozt létre, s ennek az új embertípusnak egyik főjellemzője: a szocialista munkaerkölcs. — A szocialista embertípus erkölcsi általában — s így munkaerkölcsi is — alapjában különbözik bármely más erkölcsötől.

„Minden olyan erkölcsnek, amely magántulajdonon alapszik, egyik legjellemzőbb vonása az önzés és a magántulajdoni individualizmus” — mondja Kolanyickij — következő zserképpen a nem magántulajdonon alapuló erkölcs jellemzői nem lehetnek ezek. Lenin szerint a szocialista ember semmiesetre sem olyan, „akinek csak az a gondja, hogy megkapja a magáét, máséhoz pedig semmi köze”.

A szocialista munkaerkölcs lényege: az öntudatos alkotómunka, kölcsönös segítség, együttműködés, bizalom; egyszerűen: „öszönszerűleg és lelkiismeretesen kell fel fogni a munkát”. (Kalinyin) Figyelembe kell venni, hogy „az ember életének 99 százalékát a rendes hétköznapi munka, a szokásos szürke évek töltik ki”, de képesség kell tenni magunkat arra, hogy ünneppé tudjuk tenni mindennapi munkánkat és a hétköznapi akadályait tudjuk győzni és ez már a szocialista munkaerkölcs megvalósítását jelenti. Korántsem arról

van szó tehát, hogy a szocialista munkaerkölcs géppé teszi az embert, annál inkább célját elérő emberré. A szabad, örömteljes, nemes munka nélkül — amely becsület, dicsőség és hősiesség dolga — a szocialista ember el sem képzelheti életét és boldogságát.

Természetesen a szocialista munkaerkölcs kialakítása nem történhet frázisok ismételtetésével, anekdoták, gyűléseken. Kialakulása új körülményeket teremt, de fejlődése a körülmények függvénye. Vajon hogyan állunk a szocialista munkaerkölccsel mi, egyetemi hallgatók? Röviden felelhetnénk: nem sokat dicsekedhetünk.

A párhuzamos fényénél világossá vált, hogy eddigi oktatásunk sem nevelt minden tekintetben a szocialista munkaerkölcsre. Az állandó ellenőrzés, a konzultációk túlzása, s a nem minden esetben természetes módon szervezett tanulópárok rendszere olyan fényt vet az egyetemi ifjúságra, hogy azt gondolnánk: nemcsak szocialista munkaerkölcs szerint, hanem 20 éves fiatal módjára sem vagyunk képesek élni, dolgozni, hiszen ahol sok a külső — szinte kényszerítő eszköz —, ott önállóságról szó sem lehet. Persze mondhatnánk: a gyakorlat, a vizsgák sok esetben mást mutattak; mindenesetre annyit bizonyos, hogy a szocialista munkaerkölcs kialakításához új, jobb utakat kell választanunk. A vizsgák ebben az esetben is eldöntenek, ki akar képes lenni erre.

A jövő évben megvalósításra kerülő egyetemi oktatási reform hoz-

zájárul a szocialista munkaerkölcs kifejlesztéséhez, támaszkodik arra. Természetesen ügyelni kell arra, hogy az önállóság „próbája” semmiesetre sem a túlméretezett tananyag legyen.

Természetesen igyekeznünk kell az egészen szokássá vált: »minek tanuljak, ugyanannyi a fizetés» elvet megszüntetni. Jól tudjuk, ez nem a szocialista munkaerkölcs tartozéka és minden szempontból helytelen. Igyekeznünk kell minél többet tanulni, tudni, a szocializmus építésében így vehetünk méltón részt.

Tudnunk kell, hogy alaposan számításba esik a minőségi munka. Az egyetem semmiesetre sem engedhet ki féltudású, vagy ennél is kevesebb tudással rendelkező pedagógusokat, orvosokat, s hogy akarunk a szocialista munkaerkölcs szellemében dolgozni az életben, ha már az egyetemen meg nem kezdjük. Márpedig az új értelmiséget jellemeznie kell a szocialista munkaerkölccsel.

Szelecsán János

I. mat.-fiz. szakos hallgató

SEGEDI EGYETEM

A Szegedi Tudományegyetem, Orvosegyetem és Pedagógiai Főiskola tanja Szerkesztőbizottság
 Kiadja: Az MDP Egyetemi és Főiskolai Pártbizottsága, a Tudományegyetem rektora, az Orvosegyetem dékánja, a Főiskola igazgatója, a DISZ és a Szakszervezetek
 Telefon: 34-54

Csongrádmegyey Nyomdaipari V.

Szeged, 2714

Felölő vezető: Vincze György

SPORT

A Haladás három mérkőzéséről

Megtört a jég, győzött a Haladás! A fordulópontot a Kinizsi elleni nagyszerű mérkőzés és ragyogó győzelem jelentette. A sokak által már eparentált, kezdeti sikertelenségekkel küzdő vidéki csapat megverte az egyik legjobb budapesti együttest, bebizonyította azt, hogy a lelkesedés, a küzdőszellem, a győzni akarás csodákra képes. A csapat megmutatta, hogy teljes szívvel tud játszani az első perctől az utolsóig, hogy fokozott erőfeszítésre képes akkor is, amikor már úgy látszik, hogy mindent kiadott magából. Ez a közönytudás nemcsak az egyes játékosokat jellemezte, hanem az egész csapatot — bizonyosságául annak, hogy a Haladás igazi egységgé forrott össze. A lelkesedés mellett ki kell emelni egy másik lényeges mozzanatot is: a szorgalmas és kitartó munka eredményeképpen a csapat játékában most kezdtek először egy kialakulóban levő játéktípus elemei megmutatkozni. Ami az egyes csapatrészeket illeti, a védelem a bevált módon működött. Ezúttal viszont nem kellett minden terhet magára vállalnia, mert végre a támadósról is a csapatmunka aktív tényezőjévé vált. Nem egyszer láthatunk ötletes és formás támadásokat, gyors, nagy területeket felölő húzásokat. Az áttörő persze még mindig messze van attól, hogy tökéletes legyen; azonban bizalom és felelősségvállalás, de még a kezdeményezés is több volt a csatárok játékában, mint eddig bármikor. A csapat megtette a magáét, de kitett magáért a közönség is. A Haladás-stadion régen hallott olyan lelkes biztatást, mint a Kinizsi elleni mérkőzésen. A közönség: az egyetem hallgatói és dolgozói és a városi dolgozók ezrei most mutatták meg először, hogy a Haladást valóban a maguk csapatának tartják. A játékosok pedig joggal érezhették azt, hogy a közönség mellettük van, magukénak vallja őket és ez a tudat adott erőt a kritikus pillanatokban. A Haladás — Kinizsi-meccs másik nagy jelentősége: a csapat és közönsége egymásra talált s azt mondhatjuk, megérdemelten talált egymásra. A csapat megérdemelte a szurkolótábor szeretetét és támogatását, viszont a közönség is megérdemelte azt az örömet, amelyet a csapat szép és eredményes játéka szerzett neki.

A két héttel korábban kivívott siker eredményeképpen fokozott várakozással tekintettünk az április 18-i dorogi mérkőzés elé. Mindnyájan éreztük, hogy nagy térről van szó. A Haladásnak idegenben kellett megküzdenie a jóképességű, de eddig nem nagyon sikeresen szerepelt bányászcsapattal. Arról egyébként, hogy küzdelem legyen, a külső körülmények is gondoskodtak. A teljesen felázott pálya és az állandóan zuhogó eső a tulajdonképpeni játékot szinte eleve lehetetlenné tette. A szemlélő számára nem sok jót ígért az sem, hogy a dorogi játékosok csaknem egytől-egytől nagyobb fizikumúaknak látszottak, mint a mieink. (Itt szeretnénk megkérdezni, megoldódott-e már végre a Haladás élsportolói élelmészének kérdése?) A kezdet nem is volt túlságosan biztató, a Dorog első megmozdulásai biztosabbak és tervszerűbbek voltak és néhány perc után eredménnyel is jártak. Sőt: a 36. percben, szép akció befejezésekor, Dorog még növelni is tudta előnyét. A Haladás csak a féldíj vége felé kezdett magárataláni és szépített. És ezután kezdett érvényesülni a Kinizsi-meccsen diadalmasodó Haladás-szellem, melynek eredményeképpen a második féldíj elején a csapat határozott fölénybe került. A kezdeti bizonytalanság után a védelem magaslatára emelkedett s a csatársor is újult erőbedobással folytatta a küzdelmet. Hiába nyomult fel később a Dorog is egy időre, végül mégis a Haladás fordította meg a mérkőzés sorsát: hat perccel a befejezés előtt Rózsavölgyi kiegyenlített. Az utolsó percekben mindkét csapat számára adódott olyan helyzet, melynek kihasználásával megszerezhetné volna a győzelmet, a rossz talaj és a fáradtság azonban erősebbnek bizonyult.

A dorogi mérkőzés a döntetlen ellenére is sikernek számított s újabb állomása volt a Kinizsi ellen először világosan kirajzolódott fejlődésnek. A csapat a játék során olyan képességeket is megcsillogtatott, amelyek eddig nem tartoztak erényei közé. Elsősorban áll ez az önbizalomra. Az idején elején a Haladás megnyert meccset veszített el, Dorogon azonban képes volt arra, hogy elveszítettnek látszó mérkőzést döntetlenné tegyen. Ki kell emelni a csatársor teljesítményét, nem annyira abszolút értelemben, mint inkább azért a folyamatos javulásért, amelynek ezúttal is tanújelét

adta. Szép támadó elképzeléseket láttunk, bár a kombinatív játék a talaj miatt nem érvényesülhetett eléggé s így a kivitelezés gyakran nem felelt meg az elgondolásnak, különösen akkor nem, amikor a csatáros a pályát képező egyetlen pocsolóban, fű alatt akartak játszani.

Ezután — egy héttel ezelőtt — következett az a mérkőzés, amely alkalmas volt arra, hogy fokmérője legyen a csapat színvonalának, hogy megmutassa a pozitívumokat és a hibákat. Arról volt szó, miképpen állja meg a Haladás a helyét a tavalyi bajnokcsapat, a Vörös Lobogó ellen. A vereség várható volt s a 3:4-es eredmény végső fokon hízelgő.

Erdemes azonban közelebbről megvizsgálni, hogyan alakult a mérkőzés. Az első féldíj egyenes folytatása volt a Kinizsi elleni meccsel kezdődött felfelé-ívelésnek. A Haladás támadósról — a kezdeti megilletődöttséget leküzdve — felismerte a Vörös Lobogó védelmének hibáit s meglepetésszerű, de jól átgondolt támadásai ellen a bajnokcsapat tehetetlennek bizonyult. Három gólt sikerült ragni s csak a balszerencsén mult, hogy még több akció nem volt eredményes. A védelem is elég jól állt a lábán s még akkor is tartotta magát, amikor Faragó sérülése következtében át kellett csoportosítani. A féldíjban mindenki azt hitte, hogy megszületik az idején eddigi legnagyobb meglepetése. Szünet után azonban teljesen megváltozott a játék képe: A Haladás védelme megváltozott s a Vörös Lobogónak szinte pillanatok alatt sikerült kiegyenlítenie. Ezután a játék teljesen egyoldalúvá vált, a Vörös Lobogó állandóan a szegedi tértélen játszott s a Haladásnak még percekre sem sikerült a nyomás alól felszabadulnia. A csapat ereje fokról-fokra örödlött fel s azt kell mondanunk, ezúttal a pesti csatárok balszerencsén mult, hogy a győzelmet egyetlen góllal harcolták ki.

Mi lehet az oka annak, hogy a ragyogó első féldíjbeli játék után — amely feltétlenül az eddigi fejlődés csúcspontját jelenti — teljesen ellentétes második féldíj következett? Elsősorban az, hogy a Vörös Lobogó technikai és taktikai szempontból egyaránt felette áll a Haladásnak. A mi játékosainknak kétszer-háromszor annyi energiára volt szüksége ahhoz, hogy az első féldíjot sikeresen fejezzék be, mint a Vörös Lobogó csapatának. A lendületet a szünet megtörte, a váratlan és egyáltalán nem szükségszerű két gól pedig teljesen felborította a csapat szellemét. A védelem tervszerűtlenül és kapkodóan kezdeti játszani, legtöbbször a jobboldalon tömörült s fedezetlenül hagyta a Vörös Lobogó csatársorának jobbszárnyát. A sokk a csatárokra is átragadt, egyikük sem találta helyét, kitörésekre nem vállalkoztak, de a védelmet sem segítették. A kondícióval volt tehát baj, de nem annyira a fizikai, mint inkább a pszichikai kondícióval. A második féldíj megterhelése túlságosan sok volt, a csapat szellemi egysége felbomlott. Ezen a téren kell tehát továbbfejlődni, itt kell kitartó munkával leküzdeni azokat a hibákat, amelyek — nem kis részben a megalakulás körüli hosszas vajúdás s a kezdeti bonyodalmak eredményeképpen még most is megvannak.

H. E.

LÁTTUK-HALLOTTUK

A Magyar Irodalomtörténeti Intézet könyvtárának vannak olyan olvasói, akik olvasmányélményeikkel kapcsolatos észrevételeiket és kritikáikat közvetlenül a könyv lapjaira vezetik rá. Sokszor érthetőtlenül, a megjegyzésekkel még távoli kapcsolatban sem álló rajzos illusztrációkkal is találkozunk. Nem volna hasznosabb, ha ezt a nagy gondolatgazdagságot kevésbé bosszantó és káros publikációs úton közölnék a nyilvánossággal ezek a kétségtelenül figyelemreméltó olvasók?